

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Зверєва Олега Денисовича на тему:
«Вплив механізму економічних санкцій на забезпечення глобальної
економічної безпеки»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»**

Висновок підготовлений за результатами публічної презентації дисертації на тему «Вплив механізму економічних санкцій на забезпечення глобальної економічної безпеки», виконаної здобувачем кафедри міжнародних економічних відносин Зверєвим Олегом Денисовичем на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», що відбулася на засіданні Міжкафедрального наукового семінару економічного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса (протокол № 16 від 02 березня 2026 р.).

Науковий рівень дисертації відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р., № 44. Дисертація містить науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, а саме: обґрунтування нових науково-теоретичних положень щодо впливу економічних санкцій на глобальну економічну безпеку.

Актуальність теми та її зв'язок з науковою тематикою факультету.

У сучасних умовах глобальної турбулентності, спричиненої ескалацією геополітичної конфронтації, розширенням збройних конфліктів, загостренням енергетичних дисбалансів та системними порушеннями норм міжнародного права, економічні санкції трансформувалися у один із ключових механізмів підтримання міжнародної економічної безпеки. Вони функціонують як інструмент політико-економічного впливу на держави, чия поведінка створює загрозу глобальному миру та стабільності, забезпечуючи можливість колективного реагування світової спільноти на відхилення від усталених норм міжнародного порядку без необхідності прямого застосування військової сили.

Актуальність проблематики санкційної політики різко зросла після початку повномасштабної агресії РФ проти України у 2022 році. Ця подія стала безпрецедентним викликом для існуючої архітектури міжнародної безпеки та, водночас, тестом на дієвість глобальних інститутів у протидії новітнім формам гібридних загроз. У відповідь на агресивні дії РФ провідні демократичні держави світу, зокрема США, країни Європейського Союзу, Велика Британія, Канада, Японія, Австралія та низка інших, запровадили масштабні та скоординовані економічні санкції. Ці заходи стали не лише інструментом політичного осуду, а й одним із найпотужніших багатосторонніх механізмів економічного тиску в сучасній історії міжнародних відносин.

Застосування санкцій суттєво обмежило доступ держави-агресора до критичних фінансових, технологічних та енергетичних ресурсів, а також до товарів і технологій подвійного призначення. Паралельно було підірвано її експортний потенціал та здатність до модернізації базових секторів національної економіки. За таких умов санкції набувають характеру не лише інструменту стримування, а й важливої складової глобальної стратегії формування нової системи економічної стабільності та безпеки. Вони постають формою економічної оборони демократичних держав, що уможливорює реалізацію зовнішньополітичних цілей через цивілізовані, ненасильницькі механізми впливу.

Отже, економічні санкції у XXI столітті слід розглядати не лише як тактичний інструмент реагування на порушення міжнародного правопорядку, а й як стратегічний важіль впливу на конфігурацію довгострокової геоекономічної рівноваги. Їх ефективне застосування передбачає комплексний, міждисциплінарний підхід, що охоплює економічні, технологічні, інформаційні та політичні виміри, які забезпечують стабільність і стійкість сучасної системи міжнародної безпеки.

Питанню економічних санкцій як інструменту забезпечення глобальної економічної безпеки присвячені праці вітчизняних та іноземних науковців, дипломатів та дослідників економіко-правової сфери, зокрема таких: В. Реурі, І. Давуленко, А. Гончарук, Г. Широков, Р. Юлдашев, К. Фліссак, Д. Гордійчук, Б. Мірошніченко, J. Gutmann, M. Neuenkirch, F. Neumeier, Н. Якмичук, М. Варламова, Г. Дугіна, Л. Ільченко, Ю. Іщук, А. Куценко, А. Бояр, М. Левчий, М. Лизун, Н. Матвійчук, А. Меншенін, В. Панченко, І. Пилипчук, Д. Рибачок, Б. Фесценко, М. Гнатюк.

Відтак, обрана тематика дослідження набуває високого рівня актуальності як у теоретико-науковому, так і в прикладному вимірах. Її науково-пізнавальна значущість зумовлена потребою поглибленого дослідження теоретико-методологічних засад функціонування механізму економічних санкцій, а також удосконалення методичних підходів до оцінювання їхнього впливу на стан глобальної економічної безпеки в умовах інтенсивних геоекономічних трансформацій. Водночас актуальним є формування практично орієнтованих рекомендацій щодо оптимізації процесів імплементації санкційного інструментарію в інституційному середовищі системи міжнародної економічної безпеки. Окремий науковий інтерес становить аналіз санкційної політики щодо Російської Федерації як емпіричного прикладу еволюції та трансформації міжнародних підходів до застосування економічного примусу в сучасній архітектурі глобальної безпеки.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної діяльності економічного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса в межах наукової теми кафедри міжнародних економічних відносин «Трансформаційні стратегії соціально-економічних систем в умовах викликів глобального сталого розвитку» (державний реєстраційний номер 0122U002287, 2022–2024 роки).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад впливу економічних санкцій на глобальну економічну безпеку та розробці практичних рекомендацій щодо формування вторинного санкційного пакету для РФ в контексті війни в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад впливу економічних санкцій на глобальну економічну безпеку та розробці практичних рекомендацій щодо формування вторинного санкційного пакету для РФ в контексті війни в Україні.

Наукові результати дослідження полягають у такому:

вперше:

обґрунтовано рекомендації щодо запровадження вторинних економічних санкцій стосовно транзитних держав, що виконують функцію посередницьких хабів у процесі експорту російської продукції; доцільність застосування такого санкційного інструментарію обґрунтовано щодо суб'єктів господарювання, зареєстрованих у Китаї, Туреччині, Індії, Азербайджані та

Казахстані, які безпосередньо залучені до логістичних операцій з експорту та реекспорту товарів російського походження;

удосконалено:

інструментарій механізму протидії обходу економічних санкцій, що передбачає: посилення інституту корпоративної відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; усунення нормативно-правових прогалин у сфері експортного контролю; орієнтацію заходів на запобігання транзиту через треті країни; а також інституційне зміцнення та розширення міжнародної співпраці в межах санкційної політики;

науково-методологічний підхід до комплексної оцінки впливу економічних санкцій на економіку РФ; особлива увага зосереджена на дослідженні санкційних обмежень, які стосуються стратегічно важливих секторів економіки РФ, зокрема нафтогазового експорту, що становить ключове джерело формування доходів державного бюджету. В рамках підходу враховано як прямі заборони на реалізацію енергоресурсів, так і опосередковані ефекти, які зумовлюють ускладнення здійснення зовнішньоекономічної діяльності РФ у відповідних галузях;

отримали подальшого розвитку:

підходи до трактування поняття «глобальна економічна безпека» через комплексне осмислення її багаторівневого характеру, взаємозв'язку економічних, інституційних і структурних аспектів, а також виділення ключових елементів стійкості світової економіки, здатності держав та міжнародних інститутів прогнозувати, локалізувати й пом'якшувати системні шоки через керованість вразливостей, а не через відсутність криз, інтегруючи економічні, інституційні та структурні аспекти, що забезпечує новий аналітичний підхід до оцінки впливу глобальних ризиків та загроз у динамічному середовищі;

концептуалізація послідовного алгоритму запровадження санкцій, який включає такі етапи: економічний аналіз передумов доцільності обмежувальних заходів; прийняття рішення про їх застосування; визначення

економічної природи та типу санкцій; планування механізмів реалізації; впровадження заходів у практичну площину; оцінка економічного ефекту та впливу на цільові об'єкти; зворотний зв'язок і коригування інструментів з урахуванням динаміки зовнішнього середовища;

підходи до системного дослідження динаміки застосування економічних санкцій на глобальному, регіональному та національному рівнях через розробку структурно-функціональної архітектури санкційного механізму; запропонована п'ятиблокова модель інтегрує цільовий, інструментальний, імплементаційний, оціночний та блок управління епізодністю режимів, що відображає вертикальні, горизонтальні та зворотні взаємозв'язки між рівнями впливу та дозволяє досліджувати зміну санкційних епізодів у часі. Особливість підходу полягає у поєднанні міждисциплінарного аналізу економіки, політики, права й соціальних наслідків, що забезпечує комплексне розуміння динаміки санкційних практик, їх ефективності та можливостей адаптації міжнародної політики до сучасних глобальних викликів;

механізм аналізу впливу економічних санкцій, запроваджених проти Ірану, зокрема через побудову кореляційно-регресійної моделі, що дозволила ідентифікувати ключові фактори впливу на динаміку валового внутрішнього продукту країни. Застосування цього підходу надало змогу емпірично оцінити економічні наслідки санкційної політики, зосереджуючи увагу на змінах основних макроекономічних показників, передусім ВВП.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад і вдосконалення методичних підходів до аналізу впливу механізму економічних санкцій на забезпечення глобальної економічної безпеки в умовах сучасних геоекономічних викликів, а також розроблення практичних рекомендацій щодо ефективної імплементації санкційного інструментарію в інституційному середовищі світової економічної безпеки.

Теоретичне значення отриманих результатів отриманих результатів дисертаційного дослідження полягає у поглибленні та систематизації наукових уявлень про економічні санкції як комплексний, багаторівневий інструмент підтримання глобальної економічної безпеки в умовах динамічних

трансформацій світового господарського порядку. У роботі сформовано цілісну концептуально-методологічну основу для інтерпретації санкційного механізму як складної інституційно регульованої системи, що поєднує економічні, політичні, технологічні та інформаційні чинники впливу на поведінку держав-об'єктів санкційного тиску.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що одержані в процесі проведеного дослідження теоретичні результати можна використати для посилення тиску на РФ та для поглиблення економічної ізоляваності агресора, зокрема застосування вторинних економічних санкцій до транзитних країн.

Основні наукові положення, висновки і практичні результати дослідження впроваджено в навчальний процес кафедри міжнародних економічних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса (довідка від 08.09.2025 № 685/01-48/06.05.2). Результати досліджень використано при оновленні внутрішньої стратегії управління ризиками, використанні плану забезпечення економічної безпеки на середньостроковий період та вдосконаленні механізмів антикризового реагування на зовнішньоекономічні виклики у ФГ «Вітчизна-Тиниця» (довідка від 21.08.2025 № 40). У ФГ «ГАДЗ» практичне застосування результатів дослідження сприяє підвищенню стійкості підприємства до зовнішніх економічних викликів та забезпечує безперервності його розвитку в умовах глобальної нестабільності. Результати також інтегровано у внутрішні навчальні програми підприємства для підвищення кваліфікації персоналу у сфері управління санаційними ризиками.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертаційній роботі. Теоретичною та практичною основою дослідження є положення економічної теорії, теорії міжнародних відносин, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних фахівців, що стосуються механізмів економічних санкцій та їх впливу на глобальну економічну безпеку.

У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: діалектичний метод – для систематизації різних підходів

до економічних санкцій; аналіз і синтез – для виявлення ключових факторів, що впливають на ефективність санкційних механізмів у світовій економіці; теоретичне узагальнення – для вивчення основних теоретичних засад економічних санкцій; системно-структурний, індуктивний та дедуктивний методи – для прогнозування наслідків санкцій на глобальну економічну стабільність; порівняння – для зіставлення впливу санкцій на різні країни та регіони, зокрема РФ; статистичні методи – для узагальнення даних щодо економічних показників, які демонструють вплив санкцій; економіко-математичне моделювання та кореляційно-регресійний аналіз – для визначення взаємозв'язків між санкціями і змінами в економічних процесах; графічні методи – для візуалізації отриманих результатів.

Інформаційну базу дослідження становлять офіційні дані Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Організації Об'єднаних Націй, аналітичні звіти міжнародних економічних інституцій, а також наукові публікації та статистичні матеріали провідних країн світу.

Список праць, опублікованих за темою дисертації

За темою дисертаційного дослідження опубліковано 4 наукових статті у фахових наукових виданнях України, а також 7 тез доповідей на науково-практичних конференціях, а саме:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Лимар В. В., Зверев О. Д. Міжнародна економічна безпека України в умовах посилення зовнішніх загроз. *Економіка і організація управління*. 2022. № 1 (45). С. 13–25. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/12132>.
2. Лимар В. В., Зверев О. Д. Наукові підходи до розуміння концепту глобальної економічної безпеки. *Бізнес Інформ*. 2023. № 3. С. 6–11. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2023&abstract=2023_3_06_11.
3. Zveriev O. Nature of economic sanctions and reasons for their application. *Economy of Ukraine*. 2024. № 1. P. 40–53. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economyukr/article/view/2024-01-2/2024-01-2>.
4. Зверев, О. Д. Дослідження механізмів обходу економічних санкцій Іраном як основи формування адаптаційної стратегії РФ. *Ефективна економіка*. 2025. № 8. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.8.106>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Зверев О. Д. Вплив західних санкцій на економіку Російської Федерації: *Праці XXI Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання»* (2 грудня 2022 р., м. Вінниця). Т. 1. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 124–125.

URL: <https://drive.google.com/file/d/11VSQ40y2hrMLDkFi7qqvllEFaSoR49Vz/view>.

6. Зверев О. Д. Санкційний механізм як елемент міжнародного впливу на глобальну економічну політику: *Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції «European scientific congress»* (27–29 листопада 2023 р., Мадрид, Іспанія).

7. Зверев О. Д. Динаміка використання економічних санкцій: сучасні тренди: *Праці XXIII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання»* (21 грудня 2023 р., м. Вінниця). Т. II. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. С. 51–53.

8. Зверев О. Д. Зміна нейтралітету європейських країн через війну в Україні: *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів «Економічні дні – 2025»* (10 квітня 2025 р., м. Київ). С. 179–181.

9. Зверев О. Д. Енергетичні санкції проти РФ: вплив на глобальний ринок та переорієнтацію постачань: *Матеріали XXIV Міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання»* (3 грудня 2024 р., м. Вінниця, Україна). С. 61–63.

10. Зверев О. Д. Трансформація глобальної економічної системи в умовах геополітичних зрушень та нових викликів: *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Фінансові аспекти розвитку глобальної економіки: виклики та перспективи»* (15 травня 2024 р., Київ, Україна).

11. Зверев О. Д. Дослідження впливу РФ на дестабілізацію глобальної економічної безпеки: *Матеріали XXV Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці»* (Вінниця, 2025). Т. II. С. 15–17.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Зверева Олега Денисовича «Вплив механізму економічних санкцій на забезпечення глобальної економічної

безпеки» відповідає спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» та вимогам п. п. 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р., № 44, та може бути представлена до публічного захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 292 «Міжнародні економічні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Головуюча на засіданні:

завідувачка кафедри міжнародних економічних відносин

Донецького національного університету

імені Василя Стуса,

кандидат економічних наук, доцент

 Марія ШКУРАТ

